

UJ ÉLET

A MAGYAR ZSIDÓSÁG LAPJA

I. ÉVFOLYAM. 4. SZÁM.

MEGJELENIK
MINDEN HÉTEN KEDDEN

1945. DECEMBER 4.

HOGY TÖRTÉNT?

Adatok és okmányok a magyar zsidóság
tragédiájának történetéhez

I.

Hogy történt? Ezt kérdezi ma minden magyar zsidó és nemzsidó, aki ismerni akarja az utolsó esztendő tragédiájának történetét.

A nagy történelmi események után — a dolgok természetes rendje szerint — gombamódra szoktak megjelenni történelmi munkák, memoírok, életrajzok. Nem kétséges, hogy a fasizmus leverése után évtizedeken keresztül ezzel foglalkozik majd a történelem, — a zsidók történelmében is ez az anyag hatalmas iradalommá fog duzzadni és sorozatosan fognak megjelenni munkák a magyar zsidóság katasztrófájáról is.

Még nem érkeztünk el ahhoz a nyugvóponthoz, hogy a magyar zsidóság pusztulásának történetét rendszeresen lehessen megírni. Még csak most kezdődtek meg azok a politikai perek, amelyek megvilágítják a világtörténelem legsötétebb bűneit. A szereplők közül nálunk még sokan nem akarnak kilépni a történelmi igazsággal, mások emlékirataikat írják. Ehhez járul még az is, hogy egyes szereplők aktivitása annyira jelentősen befolyik a napi politikába és ez az illetőt vizsatarthatja attól, hogy egykori cselekvéseinek mozgató erőt a napvilágra hozza.

Mégis szükségesnek, sőt kötelességemnek tartom, hogy a tragédia kritikus korszakának egyes jeleneteit megírjam és okiratait közzétegyem. A közvéleményben a legellenőrzhetőbb hírek vannak elterjedve mindarról, ami a zsidóság körül a német megszállás alatt történt, nem ismerik a hatóerőket, összekeverik az egyes szereplőket. A közönség előtt fel kell tehát huzni a függönyt, hadd lásson be a történelmi valóságba.

A történetírónak — ha híven akarja teljesíteni feladatát — egyformán meg kell tagadnia barátait és ellenségeit. Nem szerethet és gyűlölködhet senkit, hidegnek és márványarcúnak kell lennie. Csak egy célja lehet: az igazságot szolgálni, de azt mindenképen, — tekintet nélkül, hogy az igazság felderítése egyeseknek kedvez, másoknak előnytelen.

Ez a sors vár e sorok írójára. Munkámat elsősorban nem a személyes átlésekre alapítom, hanem egykorú okmányokra. Sajnos, a Zsidó Tanács okmánytára, az ülésekről felvett jegyzőkönyvek, továbbá a német és magyar hatóságokkal történt

érintkezésekről készített „jelentések” nagyrésztben megsemmisültek. Az ezekről készített másolatokat, a fenyegető házkutatások miatt meg kellett semmisíteni, de maradt mindenből egy példány és azokat II. J. egyetemi tanár budai villájának pincéjében helyezték el. A villát találat érte és az omladékok eltakarítása eddig még nem sikerült. De azért igen értékes forrásokat találtam és ezek képezik az elmondandók alapját.

★

A történelemben rendszerint nincsenek véletlenek. Az események az ok és okozat láncolatában következnek be. S ha mégis gyakran úgy tűnik fel, hogy a véletlennek is van szerepe — a valóságban annak halása csak látszólagos és jelentéktelen. Az események a „véletlen játéka” nélkül is, némi késéssel vagy csekély változással ugyanugy bekövetkeztek volna.

Aki ismerte a magyar zsidóság bajait és problémáit, az már évtizedekkel ezelőtt megállapíthatta, hogy a tragédiának be kell következnie. S ezt nemcsak a külső nyomás idézte elő. A külső veszedelemet belső szervezéssel és egyéb céltudatos intézkedésekkel — legalább bizonyos mértékben — ki lehetett volna védeni. A magyar zsidóság pusztulása nagyrésztben, számbeli súlya, erkölcsi és gazdasági értékei ellenére mutatkozó tehetetlenségére vezethető vissza. Ez a tehetetlenség pedig egyenes következménye volt a szervezeti szakadásnak. Továbbá annak, hogy a zsidó vezetőségek nem voltak közvetlen kapcsolatban a zsidó tömegekkel, ezeknek problémáit és eszméit nem ismerték, vagy ha ismerték, azt nem képviselték. Ezért nem volt olyan vezetés, amely a kritikus órákban a magyar zsidóság nagy tömegeit irányítani, vagy rájuk komolyan hatni tudott volna. Demokratikus választójog és demokratikus közösségi intézmények hiányában minden tehetetlenség, jószándék és akarat meghalott. Ennek a szervezeti tehetetlenségnek, sőt mondhatni bollaászzerű jelenségeknek súlyos erkölcsi következményei voltak, amelyek egyfelől abban nyilvánultak meg, hogy a legválságosabb években a tehetősebb zsidó rétegek nem teremtették meg a kellő fedezetet, amelyből a nyomorgó zsidó tömeget kellően támogatni, az ukrajnai hőmezőkön fagyoskodó munkaszolgálatosok tízezreit felruházni lehetett volna, — másfelől a városi zsidó lakosság nagyrésze — s ebben elől jártak a vagyonosok és intellektue-

ÁRA 300 PENGÓ

lek — megaladták a zsidó szellemet és tömegestől keresztelkedtek meg. Az ebből származó erkölcsi válság még a keresztény egyházaknak is állandó gondja volt.

A nagy tragédia előestéjén, 1944 februárjában és márciusában, a magyar zsidóság vezetőhelyein élő személyek cselekvő energiáját terméketlen belső harcok kötötték le. Az Omzsa és a Hadviseltek Bizottsága versengett egymással a befolyásért és a befolyás anyagi eszközeiért.

A haladó zsidóság szervezetei csak a maguk bürokratikus életükért éltek — ha ezt életnek lehetett nevezni. Azok már 75 év óta várták a megújulást, de azt mindig valamely belső perpatvar megakadályozta. Egyetlen szervezett egység volt, amelytől nem tagadható meg, hogy minden fogyatékossága ellenére, számbeli túlsúlyt mutatott és az egész magyar zsidóságot befolyásoló jelentékeny hitéleti és kulturális működést fejtett ki és annak szava politikailag is érvényesült — ez a Pesti Hitközség volt. A sors úgy akarta, hogy a nagy dráma nyitánya a Pesti Hitközség közgyűlése legyen, amely 1944-ben a végzetes március 19-ére esett.

(Folytatjuk.)

MUNKÁCSI ERNŐ

Egy beszéd margójára

(Levél a Szerkesztőhöz.)

A miniszterelnök parlamenti beszédével kapcsolatban „Névtelen zsidó” aláírással levelet kaptunk, amelyben a levélíró nagy részletességgel ismerteti a kormányprogramot, amit a napilapok már közöltek s ezért nem ismételiük. A levél a beszédhez a következő kommentárt fűzi:

„A miniszterelnök többször emlékezett meg az álarokban jelentkező reakcióról, úgy éreztük azonban, hogy több őszinteségre van szükség abban az egy kérdésben, amelyet csak éppen érintett a programbevezetés. Mert azt mondta, hogy a letűnt reakciós rendszer több százezer magyar emberi pusztított el, de nem részletezte, hogy 600.000 magyarországi zsidó pusztult el a külföldi haláltáborokban. A Ház nagy nyilvánossága előtt bizonyára nem lett volna érdektelen az a megállapítás, hogy a vidéki városok és községek zsidó lakossága nagy részében teljesen elpusztult. Nem titok, hogy a megmaradtak elvesztették hozzátartozóikat és összes javaikat. Kár volt hallgatni arról a reakciós utókor antiszemitizmusáról, mely nemcsak a 25 esztendő igazgatás következménye, de elsősorban abból táplálkozik, hogy a visszatérők minden emberi jog és igazság alapján, elrablott ingóságaikat követelik.

De ezt a fájdalmasan sajnó érdeket nem lehet azzal elsimítani, ha hallgatunk róla. A Ház lelkes tapsai jutalmazták a miniszterelnököt, mikor a békekötés sürgősségéről beszélt. De hogy, amikor a

nagyhatalmak Magyarországgal majd leülnek a zöld asztalhoz, megkérdezik, hogy a magyar társadalom jóvátevése azokat a példátlan szenvedéseket és károkat, amelyeket a hazai zsidóság elszenvedett. Bizonyára megkérdezik, felépítették-e a szétrombolott és meggyalázott templomokat, törölték-e gondoskodás az árvákról és ellátatlan aggokról. Ez az elintézetlen ügy a világ közvéleményét állandóan foglalkoztatja és természetesen olyan nyílt kérdés, amelyre a sokat szenvedett magyar zsidóság elsősorban vár feleletet.

Nem akarunk ünneprontók lenni, de amikor a magunk részéről kivesszük részünket az újjáépítés kemény munkájából és kötelesség szerűen részt kívánunk venni a közös teherviselésben, nem hallgathatjuk el, hogy a kormányprogrammal csalódást okozott. Nem azzal, ami benne foglaltatik, hanem azzal, ami belőle hiányzik. A miniszterelnök ur által említett álcázott reakció hátorlátásnak veheti, hogy a kormányelnök erről a sarkalatos kérdéssel hallgatott. Nem ezt vártuk a szenvedések jogán és kormányférfiak ajkáról elhangzott korábbi kijelentések alapján. A kiengesztelődést és a lelkek békéjét hathatósan szolgálta volna, ha a legilletékesebb hely állásfoglalással a mi nagy fájdalomunk ügyében is. Sajnáljuk, hogy ez kimaradt a nagyvonalú programból és teljes őszinteséggel állapítjuk meg, hogy — csalódtunk.”

VILLAMOSSÁGI

háztartási cikkek, szerelési anyagok. Vétel, Eladás, Bizomány. GERŐ SÁNDOR, Bp., VI., 6-a, 21.

„Vannak még hibák,

indulatok, amelyek a multból maradtak és teljes mértékben még el nem ülték, mindent el fogunk követni, hogy ezek a hullámok véglegesen és teljesen eltűnjenek.” — mondotta a zsidóság nagygyűlésén Balogh István államtitkár. S mi hozzáteszük, hogy nemcsak nem ülték el teljes mértékben, hanem igenis itt vannak és ugylátszik, nem is akarnak eltűnni. Az államtitkár körülményes megjelölése minden kétséget kizáróan az antiszemitizmusra vonatkozik, amelyről tudjuk, tapasztaljuk, hogy mérgező tevékenységét nem szüntette meg és igen rövid dermedtség okozta némaság után lépten-nyomon újból hangoskodik. Ha nem is abban a formában és keretben jelentkezik, mint a fasiszta és náci rendszerek alatt, de sokkal tudatosabban és elmélyítöbben, mint azelőtt. Jól állapította meg Ilja Ehrenburg, a nagy szovjet-író, hogy a fasiszmus nyelve az antiszemitizmus. Hithoni fasisztáink — akik megmaradtak és akik visszazáróghattak — a maguk reakciós törekvéseit azáltal szolgálják és erősítik, hogy szerle fröcsesentik az antiszemitizmus mérget. S teszik ezt hol vakmerő nyíltsággal, hol alátomos álcázással. Ez utóbbit tartjuk a veszedelmesebbnek.

Sorra találkoztunk eddig velük. Így azokkal, akik csodálkozva vetették fel a kérdést: hogyan, igaz volna, hogy 600.000 magyar zsidót pusztítottak el a náci tömeggyilkosok s magyar pribéktársai? Nem lehet igaz, — hiszen négyszer annyi zsidót látni mostanában idehaza — mondják — mint amennyit azelőtt láttunk.

Vagy a másik, amelyik azt kérdezi: miért hivatkoznak a zsidók a szenvedés jogára? Van szenvedés, nyomorúság, pusztulás nagyobb, mint ami a zsidókat érte? Csak van tehát annyi joguk, hogy szenvedéseikre hivatkozhasanak.

Soron következnek azok, akik őket akarnak verni a deportáltak és hadifoglyok aggodó hozzátartozói közé, előnyt akarván juttatni az utóbbiaknak, holott sorrendben előbb kerültek ki az országból a deportáltak s — talán tagadni nem lehet — a szenvedésekből — ha egyáltalában túlélték —, alaposan kivették a maguk részét. Az igazság az, hogy a még élet-

ben maradt deportáltakat sürgősen haza kell hozni, ami nem jelentheti azt és senki egyetlen szóval sem állítja, hogy a hadifoglyok hazahozatala nem éppen olyan sürgős emberi feladat, sőt kötelesség.

Akad olyan vezető politikai is, aki túlfűtött indulattól veres ábrázattal hangoztatta egy népgyűlési beszédében, hogy „ki a zsidókkal és a svábokkal”.

„Mindent el fogunk követni — mondotta még Balogh államtitkár —, hogy ezek a hullámok véglegesen és teljesen megszűnjenek.” Ezt a magyar zsidóság hiszi és elvárja a szenvedés jogát, az erkölcsi igazság jogát, az újjá-zolt demokratikus Magyarországha való beletartozás és a felépítésben való közreműködés jogát.

Legyen türelemmel a zsidóság és hallgasson hivatott vezetéseire! — ez a felhívás is elhangzott az államtitkár részéről. A türelemből eddig is levezsgázott a magyar zsidóság, — nem lehet panasz ellene. De a türelem csak úgy marad meg és nyújtható tovább, ha itt-ott legalább némi eredményeket is lát. A vezetőkre is csak akkor és csak addig hallgatnak az emberek, amilyen mértékben tudnak kitartó sürgeléseikkel eredményeket felmutatni. Távgyilagosan meg lehet állapítani, hogy a zsidóság ellen hozott meglehetősen és jogfosztó rendelkezések általánosságban megszűntek. Az is bizonyos, hogy születtek jóhiszemű és jóindulatu intézkedések is és nem a vezető kormányzatot mulott és mulik, hogy azok igazi szellemükben végre nem hajlatnak. Az igazgatás apparátusában még mindig ott ülték az elmúlt rendszer emberei is, akik — mondjuk emberi gyengeségnek — még nem szabadultak fel lelkiileg a 25 esztendő méltelyezős hatásai alól. Ezen a téren még sok az elvárni való. De a zsidóság vár, bizik és reménykedik.

Kávéház, vendéglői berendezések, GYORSMÉRLEGEK, NATIONALKASSZÁK, IRÓGÉPEK,

vétel, eladás.

Rosenfeld

Népszínház - utca 31.

Beszélgetés Keresztury Dezső kultuszminiszterrel

„Amit tiszta szándéku emberek becsülettel csinálnak, attól nincs oka félni sem a zsidóságnak, sem a magyarságnak“

A múlt héten, mint már megemlékeztünk róla, Keresztury Dezső, az új közoktatásügyi miniszter látogatást tett a Sip utcában. Nem várta be a hitközség szokásos tiszteletét, maga jött előbb.

Ez a gesztus amennyire szokatlan és példanélküli számunkra, olyanira nem meglepő annak a számára, aki rég-től fogva ismeri a minisztert. Keresztury Dezső elsősorban humanista, író és tudós, aki nagyon is jól ismeri az emberi lelket és így pontosan ismeri érzékenységünket, fájó sebein-

ket és nem várt tiszteletére, nem várta meghívásra, hanem eljött közeink...

Az új miniszter nem lett hűtlen az Eötvös-kollégiumhoz. Ma is ott lakik, ma is igazgatja e ma is egyik legfontosabb kulturális intézményünket és így természetes, hogy midőn nyilatkozatért megyek hozzá, első kérdésem a tanár kérdése a tanárhoz.

Hogyan s miképpen látja a zsidó iskolák szerepét az új magyar iskolarendszerben, természetem föl kérdésemet.

— Ha a zsidóság úgy érzi, hogy külön iskolákat is szeretne magának, — válaszolja gondolkodás nélkül — ehhez természetesen joga van. Nemcsak azért, mert ez a jog a demokratikus Magyarországon teljes mértékben megilleti, hanem azért is, mert Magyarországon olyan zsidó iskolák működtek, amelyeknek tanítási eredményei nem csupán zsidó felekezeti szempontból, hanem az általános műveltség szempontjából is kiválóak voltak. A zsidóság kitünő tanárokat és tanítokat adott az országnak és zsidó növendékeik közül a magyar szellemi élet sok kiválósága került ki. Az a tény, hogy a zsidóságban ma ismét megerősödött az együvértartozás érzése, az elmúlt évek eseményei folytán egészen természetes és így érthető, hogy iskoláiban is szeretné valahogy gyermekei részére a családi, baráti zsidó szeretetet zavartalanul megtartani. Nekem azonban, mint a magyar kultúra örökének, egy szempontra nyomtatékosan utalnom kell. Ezeknek az iskoláknak szervesen bele kell illeszkedni a magyar művelődés egységébe. De ez inkább csak elvi jelentőségű kijelentés, mert a gyakorlatban ilyen kifogás nem merült fel és ismerve a magyarországi zsidóságnak az igazi magyar műveltség iránti tiszteletét és lojális hazafiasságát, meggyőződéseim szerint nem is fog felmerülni.

Megköszönöm rótlunk való jó véleményét s mindjárt felvilágosítom, mily nehéz ma a zsidó szellemi ember helyzete. Kulturális intézményeinket kirabolták, könyvtárainkat megsemmisítették. Vidéken, sajnos, már nincs zsidó iskolaprobléma, mert egész országrészekben alig

akad egy iskolára való gyerek. Pedig milyen nagyszemű iskoláink voltak Debrecenben, Miskolcon... Felvetem a kérdést, nem lehetne-e az elhagyott vidéki könyvtárakat, kulturális értékeket valahogy Pestre hozni és azt zsidó kulturális közületeknek juttatni.

— A magam részéről jogosnak tartom azt, hogy a gazdaság nélkül maradt zsidó tulajdonban volt könyvek az elszegényedett zsidó kulturális közületek birtokába menjenek át. A dolog technikai lebonyolítása azonban a zsidó szervezetek és az Elhagyott Javak Kormánybiztosságának közvetlen hatáskörébe tartozik. Amennyiben ilyen irányú kérés érkezik hozzám, én természetesen az igazságnak megfelelően fogok eljárni itt is.

Az egyetemre terelődik a szó, ahol a miniszter a magyar irodalom magántanára. Így sokat van együtt a fiatalokkal s éppen ezért megkérdem, tudja-e, hogy

a zsidó fiatalság egy részének egyik legfőbb problémája a cionizmus. Erről mi a véleménye?

— Sokat foglalkoztam a zsidóság történetével és így a cionizmussal is. Külföldön és Magyarországon ismerem szá-

mos cionistát személy szerint is és így ismerem a dolog emberi atmoszféráját is. Tapasztalataim alapján úgy tűnik fel előttem a cionizmus, mint a modern zsidóság laikus vallása. A magyarországi zsidóság körében hosszú ideig nem volt talaja a cionizmusnak s ezért apostrofálta őket Herzl a zsidóság száradó fajaként. Hogy a cionizmus utjabban Magyarországon is sok zsidó lelket megnyert magának, ez érthető. A századunkban uralkodó nacionalizmus hatása alatt a zsidóság sem vonhatja ki magát és ha őszinte és becsületes akar lenni, ezzel a kérdéssel nyilván szembe kell néznie. Azt hiszem, a cionizmus körüli viták még akkor is tisztítólag hathatnak, ha a mozgalom maga nem is tudja elérni végső célját és egyike lesz a legszebb zsidó álmoknak.

— Nem fél a cionizmustól?

— Amit tiszta szándéku emberek becsülettel csinálnak, attól sohasem félek és attól nincs oka félni sem a zsidóságnak, sem a magyarságnak.

— Igen, de a becsületes szá- gyar közoktatásügyi miniszterek még olyan messze van a től, mit lehetne tenni az antiszemitizmus leküzdésére. mindig meg kell kérdezni a ma-

— Az antiszemitizmust máról holnapra megszüntetni nem lehet. Amit évtizedeken át reggeltől estig harsogtak az emberek fülébe, azt néhány szóval vagy gesztussal eltüntetni nem lehet.

— Azt hiszem — folytatja —, egy antiszemitizmus elleni propaganda teljesen célját tévesztené. A kérdést véleményem szerint csak úgy lehet helyesen levezetni, ha itt is tisztességes és hitvány emberek között tesszünk különbséget és nem zsidók és nemzsidók között. A kérdést nyíltsággal, kölcsönös bizalommal és az emberi becsület általános elvei alapján kell kezelnünk. Természetes, hogy a zsidóság, amely annyira méltatlan háttalomban és szenvedésért és amelynek éppen a java szenvedett erkölcsileg és anyagilag legjobban az elmúlt évek hitványságaitól, érzékenyebb, mint valaha. De a nyuzott ember is érzékenyebb, mint az egészséges. Viszont azt a zsidóságnak is be kell látnia, hogy ebben az országban nemcsak vele történt igazságtalanság és nemcsak őt érte károsodás. Hiszem, hogy az idő, amely annyi sebet begyógyított, enyhülést fog hozni itt is.

Enyhülésről beszél és nem felejtésről, milyen jellemző ez a gondolkodására.

— Hadd emlékeztessenem, noha nem illik, egy kis írásonra, amely a felszabadulás után jelent meg: „Ne a bosszú, hanem az igazság szelleme vezessen bennünket.“

— Szóval bizik a jövőben, miniszter uram?

— Ha nem bíznék, nem élnék. Azt hiszem, hogy a tiszta szándék és becsületes munka még akkor is építő érték, ha nem is látszik napokon belül a kézzelfogható eredmény. Amire ma elsősorban szükségünk van, az a munkafegyelem mellett a munkában való öröm is s a ma annyiszor hangzatosított közösségi parancsok mellett a jószándéku emberek egymás iránti megbecsülése.

Az interjunak vége. Tiszta szándék, becsület, igazságosságra való törekvés, hangzanak bennem a miniszter szavai. Nem kétséges, hogy ha rajta mulik, szavai cselekedetekké válnak s

egészen új korszak kezdetét jelentik a magyar közoktatásügy történelmében. És ez, nekünk zsidóknak életfontosságú.

KIS KATALIN

A hálátlan Kiss Ferenc

akiből az Auschwitzba elhurcolt Vértess József székesfehérvári tanár csinált színészt

Amikor a székesfehérvári derék borbélymester-polgártárs. Kiss uram, beíratta léhűtő, iskolakerülő fiát az ottani kereskedelmi iskolába, hogy legalább a kereskedelmi érettségit megszereztesse szívbeli magzatával, dehogyan álmódott arról, hogy fiából valaha a Színművészeti Akadémia diktatortigazgatója váljon.

Ámde „sors bona nihil aliud!” A fiút jószerecsénye a kitűnő pedagógus, tudós író és esztéta: Vértess József, az intézet irodalomtanára közelébe juttatta, aki hamarosan felismerte a fiuban szunnyadó szavalótehetséget, a jó svádát, a színészi képességet és hajlamot, mire lelkiismeretes tanárhoz illően, fáradhatatlanul arra törekedett, hogy tanítványának eme képességeit kifejlesztse, tökéletesítse s őt a színpályára előkészítse.

Kiss Feri büszkeséggel töltötte el az a kivételes gondosság és különlegesen szeretetteljes atyai bánásmód, amivel tanárja őt elhalmozza s szinte többi társai fölé emeli. Igyekezett is megfelelni tanárja hozzáfűzött várakozásának: rendszeresen el-eljárt Vértess tanár urhoz, aki őt szabad idejében oktatta, szavalni tanította, vagyis előkészítette Thalia papjává — igazi tanári önzetlenséggel s abban a szent meggyőződésben, hogy a magyar színművészetet szolgálja egy nem mindennapi tehetség felkarolásával és kibontakozásával előkészítésével.

*

Kiss Ferenc már mint képzett, kész színész került ki Vértess József gondos nevelése alól a székesfehérvári kereskedelmi iskola padjaiból. Ámde a „jó tanár ur” ezután sem vette le róla atyjai gondviselő kezét. Kiss Feri érvényesülését szívügyének tekintette ez a minden szépért, művészetért lelkesedő tanítómester. Széleskörű összeköttetése révén — a saját és a színielvonulók szobáin keresztül — egyengette „felfedezettjének” karrierjét a beteljesülés felé.

Számos irodalmi, tudományos és társadalmi szép sikerre te-

Hosszu gyakorlattal rendelkező

Órásmester

meglevo üzletbe betársulna. Cim megtudható. LÖWINGER, Nagymező-u. 14. (Paulay Ede-u. sarok.) Telefon: 421-180 9-101 2-ig.

Jó esalából való fátalembertelérleten, szép

BÜTOROZOTT SZOBÁT keres. Cim: Weisz, VII., Holló-u. 1. 1. emelet 23.

PEDIKÜR,

fütyüszemvadás, lábápolás FENYŐNÉ, Székesfehérvár, 36. földsz. 1.

Az angol-amerikai bizottság 120 napon belül vizsgálja ki az európai és palesztinai zsidóság helyzetét

Londonból jelentik, hogy az angol-amerikai vegyes bizottság, melynek feladata a zsidóság európai és ereci helyzetének kivizsgálása, 120 napos terminust kapott jelentésének megírására.

Mint ismeretes, Bewin angol külügyminiszter bejelentése szerint a vegyes bizottság döntése alapján fogják megállapítani a palesztinai zsidó bevándorlás arányát.

Ugyancsak Londonból jelentik, hogy a Vaad Leumi november 28-án, szerdán Jeruzsálemben tartott ülésén szembe fordult az angol külügyminiszter beszédében megnyilatkozó asszimilációs és zsidó nemzetellenes politikával és a zsidó népet a népi és zsidó állami gondokért folytatott további küzdelemre hívta fel.

Tel-Avivban készült névjegyzék németországi deportált táborokból

A Zsidó Világkongresszus és Jewish Agency For Palestine Magyarországi képviselete Statisztikai és Tudakozó Hivatala — mint ismeretes — gyűjti és feldolgozza az összes németországi deportált táborok névjegyzékét. A napokban szokatlan névjegyzék feldolgozásába kezdtek. A lista újság formájában jelent meg Tel-Avivban, héber a címe, héberbetűs a szövege. Az újság címe „Lakarew w'La-rachek” és valóban „a közellevők és távollevők” nyugalmát és érdekét kívánja szolgálni, amikor a táborokban lévő névjegyzékét közli, vagy annak a néhány gyermeknek a nevét, akik Auschwitzba menekültek meg. Többek között közli az alijára jelentkezett menekültek névsorát és azo-

két a deportáltakat is, akik már meg is érkeztek Palesztinába. De kinyomatta a Szlovákiában élő zsidók, az Itáliában élő menekültek névsorát és mindazokat, akik az ereci Zsidó Brigáddal kapcsolatosan állnak. Hosszu névsorokban közli azoknak az Oroszországban élő menekülteknek jegyzékét, akik ereci hozzátartozókat keresik.

Az újságnak 11 példánya érkezett már Magyarországra, és aki ezeket a példányokat a kezébe veszi, annak valóban az a bibliai idézet jut az eszébe, ahonnan az újság valószínűleg címet kapta „Salom, salom lakarow w'La-rachek...” béke, béke a távollevőknek és béke a közellevőknek, ezért imádkozzatok, — így szól az Úr.

kinthetett ugyan vissza Vértess József igazgató ur, de mindvégig legbüszkébb arra a „művész”-re volt az öreg ur, hogy Kiss Ferencet ő ajándékozta a magyar színművészetnek...

*

Kényszermunkával súlyosított börtönbüntetésének tartalma alatt — ha mégoly cnyhe is az ítélet az ő súlyos büncéhez mérten — elegendő ideje lesz az egykori színidiktatortnak arra, hogy meditálhasson gonoszlettel felett.

Korántsem maradta a lelkiismerete annyira derék földijének, megannyi tanárjának és iskolatársának iszonyu kinhalála, tömeges pusztulása?... Pedig látnia kellett volna, hova vezetett a gyilkos propaganda: még az oly kiválóan érdemes emberek sem nyertek kíméletet, mint a 82 esztendő Vértess József igazgató, „Az utolsó nádorispánok”, „Zrínyi Ilona férje”, „Petőfi élete” s még számos iro-

dalmi műalkotója, aki Székesfehérvár kulturális életének 30 éven keresztül legfőbb mozgatója és irányítója volt. Vagy aminő a 76 éves Márton Jakab festőművész-tanár, akinek „Fehérvári utcarészletek” című remekbe festett pasztellsorozatai s ezek képeslap-reprodukciói tették az öskoronázó várost ország-világ előtt érdekessé, vonzóvá és látogatottá... Vagy aminő György Oszkár költő-tanár, a modern francia költők avatott tollu műfordítója, — hogy csupán a legkiválóbb szellemű férfiak neveit említsük meg Goldziher Ignác szülővárosának elpusztított zsidósága köréből...

De minek folytassuk tovább? Hiszen e sorokkal sem volt egyéb célunk, mint egy népbírói ítélet kapcsán az emlékezés örökmécsesét meggyújtani Szent István városa nemrég még virágzó és szövétekként megszire világitó zsidó hitközségének auschwitzi hekatombája felett...

Bátorj. József

Keresik hozzátartozóikat

Reich Zoltán (Rottenbiller-u. 35. I. 6.) keresi Reich Lajost, M. 578. Bor. bevonult 1944 V. 28. Vác, utolsó értesítés 1944 X. 17. Mohács. Reich Vilmos ny. detektívfelügyelőt s nejét, Gizella leányát és Herzog Istváné sz. Reich Anna, volt rákospalotai lakosokat, kiket Béa kásmegyeről 1944 VI. 8. deportáltak. Állítólag Auschwitzban látták. Reich Dezsőné és György nevű kisfiát Tatáról, állítólag Auschwitzban látták. Gráf Eva (Sip-u. 12. I/16. (adóosztály) keresi Diamant Józsefet sz. 1902., Hollán-u. 21/B-ből vitték el 1944 november 28-án. Engerau, Mautausen, Günskirchen, utoljára állítólag Wels-Lichteneubgen látták 1945 június végén.

Sárga könyv. (Hecsalud kiadás, 1945.) Vihar Béla összeállításában jelent meg az első dokumentációs gyűjtemény, amely adatokat tartalmaz a magyarországi zsidóság háborus szenvedéseiről. Az első, de nyilván nem az utolsó gyűjtemény ez. Ez határozza meg értékét is. Erdeme, hogy első s érdeme az is, hogy a második, a harmadik, stb. már járt utakon haladhatván, minden bizonnyal jobb s tökéletesebb lesz. Ez a könyv azonban nemcsak a keresztyénekhez, hanem legalább annyira a zsidókhoz is szól. Örök mementóként, hogy mi, zsidók is bűnösök vagyunk abban, hogy ide jutottunk. S amiként a magyarországi események nem Szálasinál, nem is a német megszállásnál, hanem sokkal régebben, az 1920-as években, de még ezt is jóval megelőzőleg kezdődtek, ugyanúgy a zsidók felelőssége is sok évtizedre megy vissza. A Sárga könyvet nem tízezres példányszámban kellene kihozni, hanem legalábbis annyit kellene nyomtatni, hogy a megmaradt zsidóság elolvashassa. (db)

BRILIÁNST, ÉKSZERT,
napi áron

Scheer György

Semmelweis-utca 19, félemelet 1

Telefon: 188-091.

ARANYAT VÁSÁROL

DEPORTÁLÁSBÓL

HAZAKERKEZETT vak zongorahangoló részére szerszámokat vásárolnánk. Deportáltakat Gondozó Országos Bizottság.

Használt

szinesbutor vétele

Dr. Schleifer butorizem
Nagymező-utca 53

Székely Emil ékszerész
briliáns, aranyat, ezüstöt legdrágábban vesz
Rákóczi-ut 26

Eszmék és értékek

Einstein a humanista*

Fényévekben gondolkodik és csillagokkal méri a távolságot. Az elmélet után ítélve, amelyet kidolgozott, a tudomány után igazodva, amelyet művel és új megfigyelésekkel gyarapít, azt gondolná, hogy az elefántcsonttorony csőze, akit érdek-közi köre és tudós szeszélye egyaránt eltávolít az élettől, a hétköznapioktól és az emberektől, akiknek nyomorúsága nem kell részvétel a szívében s akik viszont közömbösen, értetlenül, vagy rosszindulattal guanyal szemlélnek az ő munkáját.

A művét ugysem érthető meg: a tudós, a felfedező lényege rejtelmy marad előtted örökre. Ismerd meg legalább az embert, a kortársat, a humanistát, aki érez helyetted és gondolkodik rólad, végzetdről és feladatdról: kutatja boldogtalanságod okát s keresi a módokat, mint lehetne nyomorúságodat megszüntetni.

Einstein nem szigorú, türelmetlen és embergyűlölő természettan-tanár, aki a neved említésekor már beírta a négyest és elkerget a táblától, mert elkorogtattad a kretát, hanem szelíd, testvéred és tanítód, egyetlen szóval kifejezve: humanista. Humanista, aki részvétellel hallgatja nemzedékének jajkiáltásait és özö, vérző szívét a kezébe adja: hallgasd meg dobogását és vallomását.

„Az előttem világító ideálok, melyek engem mindig vágyami örömteljes életigenléssel költöttek el: a jóság, az igazság és a szépség. A hasonló gondolkodásnak való azonoság érzése nélkül, az objektív világgal való foglalkozás nélkül és a művészeti és tudományos Elérhetően nélkül az élet számomra hiábavaló lett volna. Ez emberi törekvés bándis céljait: a gazdagodást, a külső sikereket és a jénpiézést már kora ifjúságom óta megvetettem.”

Nem pojtáca, aki az elvont és kevesek által ismert szaktudomány tolvajnyelvével szórakoztatja a világot: nemcsak a természet titkait tárja fel, hanem

a társadalom elrejtőzni kívánó gazembereit is leleplezi. A béke hirdetője, de kész felvenni a harcot mindazok ellen, akik szitják és előkészítik a háborút.

A régi humanistákhoz hasonlóan szenvedélyes levelező, aki személyes varázssával és meggyőző erejével akarja megnyerni az embereket eszméinek. Levelezett Freuddal, akit a tudattalan világ szakértője s feleletet várt tőle arra vonatkozóan: van-e remény arra, hogy a háboruszkodó emberi fenevadból egyszer békés szellemű lény lesz, de levelet írt a ferdeszemű japán gyermekeknek is s bátorította őket, legyenek különbek és emberségesebbek háboruszkodó, gyarmati hódításokra törekvő apáikkal.

Einsteinban megtalálhatod a humanistának érdeklődését és kíváncsiságát minden és mindenki iránt. Ő az a tudós, aki nemcsak komor, esernyős egyetemi tanárok társaságában áll a fenyképezőgéppel, hanem fém-színész-nőkkel, uszóbajnokokkal és hírlapírókkal is. De nem azért, hogy ezzel megfelelő fordítsa a figyelmet, hanem mert tudja, hogy a tömegeknek ezek a kedvencei, népszerűsíthetők az ő humanista eszméit a leg-szelebb rétegek előtt is.

Einstein humanista, tehát tudja a zsidóság értékét. A humanista lehet, hogy használhatatlan párttag, de népéhez való hűsége megindhatatlan. Zsidósága és humanizmusa miatt a Hitler-fasizmus üldözéseinek célpontja volt. Száz fasizista német tanár egyesült ellene egyben arra, hogy tudósi hírnevét lemoskolják és megsemmisítsék. Éveken keresztül nevét a fasizmus igáját snylő országokban természettankönyvekben meg nem említhették. Ebben az időben még közelebb került a zsidósághoz. A zsidó sorskérdésekkel kapcsolatos megnyilatkozásai azt bizonyítják, hogy pontosan ismerte a jelen kor zsidó életét. Figyeld csak, mit mond ifjúságunkról és népünk-ről Einstein, a humanista:

„Igen fontosnak tartom, hogy ifjúságunk zsidó problémákkal és feladatokkal foglalkozzék. És nemcsak az összetartásra és kölcsönös segítésre szorult zsidó nép sorsa szempontjából olyan fontos ez, hanem a nemzetközi szellem számára is, amelyet a szűk látókörű nacionalizmus már mindenütt fenyeget. És ebben rejlik népünknek, — mely a próféták óta az egész földkerekségen el van szórva és csak

Fájdalom szobra

Csak ül, csak ül és várja vissza lányát,
Mint fájdalom köbe meredt szobra,
Nem terem annyi búzát Búeska, Bánát,
Mint amennyi könny az arcát mossa.

Csak néha sóhaj fel az Istenéhez:
— Átok sujsza, ki ezt felidézte!
Ki tudja, vajjon eszik-e, vagy éhez,
Lehet-e Isten, ki ezt szóltan nézte!

Bizony azóta eltelt kilenc hónap,
Hogy lthagya fájdalomnak anyját
És akkor vége szakadt minden jónak,
S ő várja, hogy a lányát visszaadják.

— Oh adják vissza szerelmeles lányom,
Elhurcolták becselen próbékkel,
Most elkerüli szememet az álom,
Szegény, soha, senkinek se vétett...

De sok ilyen anya van a világon,
Mennyi lány a messze táborokban,
E sok fájdalom mind átokká válnon,
Foganjon meg mind, de sokszorosan.

— Én Istenem, most szíved előtt állok,
Hozzad könyörgök itt térdre esve,
Jöjjenek baba az elhurcolt lányok,
Várjuk őket sirva, szívrepesve.

Az anyák pedig ülnek fájdalommal,
És az anya milyen kedves nekem,
Őt örökitem meg e kis dalommal;
Az ő lánya — az én feleségem.

Csak ül, csak ül és várja vissza lányát,
Mint fájdalom köbe meredt szobra,
Nem terem annyi búzát Búeska, Bánát,
Mint amennyi könny az arcát mossa.

GELLÉRI MIKLÓS

közös hagyományai tartják össze — legszebb működési lehetősége...”

A zsidó népludat és a zsidó méltóságérzet legnagyobb elensége egyrészt a zsiros degenerálódás — azaz a gazdagságból és jóléteből származó gondolkodásnéküliség —, másrészt pedig a nemzsidó külvilágtól való benső függésnek egy bizonyos fajtája, amely a zsidó közösség lazaságából származik. Az egyes emberben a jó csak akkor fejlődhet ki, ha ő maga közösségekben oldódik fel? Milyen nagy tehát az az erkölcsi veszély, mely az a zsidót fenyegeti, aki elvesztette a saját népével való kapcsolatát és akit a gazdanép mégis csak idegennek tekint!...

A hitleri fenevadtól kétségkívül a mi népünk, a zsidónép szenvedett legtöbbet a hitlerizmus és a hitlerizmus szellemisége elleni küzdelem olyan nemzetközi, minden népet egyaránt érdeklő ügy, melyben a zsidóságnak is részt kell vennie, csak ekkor lehet méltó a többi szabad néphez...”

Jól jegyezd meg, — ezt Einstein mondja, a zsidó és humanista, aki téren és korokon felül bajlarsa az alkotásban Majmonidesznek és Spinozának.
Gervai Sándor

FELHÍVÁS!

Mint hogy Szentegyházunk (Szajkó) névsora az ostrom alatt elkallódott, kérjük tagjainkat — hogy a közelítő választásra való tekintettel —, akár szóbelileg, akár írásban a Budai Chevra Kadisa (XII., Maros-u. 16.) sürgősen jelentkezzon szíveskedjenek. Telefon: 160-230.

A Budai Chevra Kadisa elnöksége.

KI TUD

RADVÁNYI ZOLTÁNNÉ EGERT VIOLÁRÓI, Kispesztől deportáltak. Monor, Auschwitz, Studhof, Argentin, majd 1945 február 9. Bronbergben Nyugoszezy láták utójára. Különösen felkérem Andrea nevű hölgyet, ha tud róla, értesítsen. Egert Jenő, Budapest, VII., Akácia-u. 10.

Keresem igazolási ügyemben

Cieka majorban 1911 november elején volt sáncmunkások közül Klein Dező, Varga Pál (cipész), W. Albert (rajzolóművész) urakat, vagy esetleg bajtársait, — továbbá 1941 október folyamán Gödöllőre kereszttől Isaszegre vonult sáncmunkára vitt nőket, köztük Magyarn Margitát, hogy címüket velem sürgősen közöljék. Miklós János pénzügyi alkisz, volt beosztott szakaszvezető, Miskolc, Hunyadi-u. 64.

Táblaüveg

minden célra
Wagner Tükörgyár
Kaszáczy-utca 9.

Pesti zsidó intézmények

Ahol a zsidó segítés munkáját végzik...

Hova mennek a síró falak üldözöttei, az elhagyottak és a kivetettek? A Bethlen-téri épület előtt, mely eredetileg a Sikelmák Intézete és később már ezrendők óla iskola volt, — a mélység esztendei! — itt végzik az éhezők táplálását, a ruhátlanok felruházását, a zsidó segítés munkáját — ott állnak az emberek, férfiak és nők, öregek és fiatalok, olyanok, akik most érkeztek vissza a deportáláshól, de olyanok is, akik elhagyottan és kifosztottan vészelték át itt hon az 1944-es esztendő szörnyűségeit.

— Kétszáz tisztviselő dolgozik a „zsidó segítés központjában” — mondja dr. Pásztor József, a Bethlen-téren tömörült segítőintézmények főtitkára. — Itt működik a DEGOB, mely a visszatért budapesti és vidéki deportáltakkal foglalkozik és a dr. Földes István és kitűnő munkatársai vezetésével álló Budapesti Segélyezési Osztály, mely azon igyekszik, hogy minden tényleg rászoruló, beteget, öreget segélyben részesítsen.

Felmegyünk az első emeleti nagy helyiségbe, ahol a visszatérteket fogadják. Egy 15 év körüli, miskolci származású fiú áll éppen a „vallatás” előtt. München mellett volt.

— Milyen segítségben részesült? — kérdezzük tőle.

— Tegnapelőtt érkeztem, rögtön kaptam 10.000 pengőt és most, hogy bebizonyítottam vidéki voltomat, még harmincezer.

— Sajnos, nem tudunk többet adni, — szól közbe a főtitkár — de azon vagyunk; hogy ellássuk a tényleg rászorulókat. A visszatérő deportáltakat főleg az Erzsébet iskolában helyezzük el, melyben jelenleg kb. 500 visszatérő él. Még két otthonunk van: a Dózsa György-uton és a Nyár utcában. A betegeket — és sajnos, a visszatérők között igen sokan vannak rossz egészségi állapotban — vagy saját ambulanciánkon kezeljük, vagy szanatóriumokba és üdülőkhöz küldjük őket. A budakeszi tábor-szanatóriumban pl. főleg deportáltak pihennek, akikért jelenleg fejenként napi 6500 pengőt fizetünk.

— Milyen a ruházati ellátás?

— Sajnos, ezen a téren vagyunk a legjobban elmaradva. A külföldi és belföldi zsidóság legnagyobb erőfeszítése ellenére sem tudjuk a ruházati

nehézségeket leküzdeni, mert hiszen manapság pénzért sem lehet kapni textiliát. Itt meg kell említenünk, hogy a Népgondozó Hivatal segítségünkre sietett és a rászorulókat négy kategóriájára: az elhurcoltakat, sáncmunkásokat, munkaszolgáltatásokat és hadifoglyokat legalább némi ruházati segítségben fogja részesíteni.

— De nemcsak a most visszatérők élvezik a zsidó közösség támogatását — folytatta felvilágosítását a főtitkár —, hanem az öregeken és betegeken kívül, jövődől szellemi vezetőrétegünk és az egyetemi hallgatók és olyanok, akiknek számára a közösségnek módjában van egzisztenciát teremteni. Az egyetemisták közül huszan az Erzsébet iskolában laknak, ahol teljesen ingyenes ellátásban részesülnek, de a többi rászoruló is ebédhez, vacsorához jut nyárutcai otthonunkban.

— A különleges egzisztenciális esetek közé tartozik pl. Ehrenstein Mártoné, aki egyike azon nagyon keveseknek, akik világtalan létükre kibírták a deportálás poklát és most mint a zongorahangolás becsületes szakembere szerszámokat kér tőlünk, hogy egzisztenciáját újra megteremthesse. Az Uj Élet útján is felkérjük azokat, akik zongorakulccsal és más szerszámokkal segítségére tudnak lenni Ehrenstein Mártonnak, a szerkesztőség útján juttassák el hozzánk.

— Még egy kérdésünk volna. Hogyan segítik legdrágább kincseinket, az árva zsidó gyermekeket?

— A gyermekek egy része gyermek otthonokban él. De hangsúlyoznom kell, hogy csak egy része. Nagyon sok elhagyott zsidó gyermek van még, akiket a zsidó közösség nem vett szárnyat alá. Ha megnézzük a Fiatalokéért Bizottságának adatait, megdöbbentő tapasztalhatjuk, hogy — ami még eddig sohasem fordult elő! — a kis csavargók között igen sok a zsidó. Minden erőnkkel azon vagyunk, hogy minden rászorulókat, de főleg ezeket az elhagyott gyermekeket nem könyöradományt, hanem komoly egzisztenciális segítséget juttassunk. Ehhez azonban semmiesetre sem elegendő a külföldi zsidóság nagyszívűsége, tudomásom szerint egyes vidéki városokban a zsidóság már megkezdte az önmaga erejéből való segítőintézmények felállítását. Bizunk benne, hogy

a budapesti zsidóság is azon lesz, hogy minden felesleges fillérét a betegek, öregek, megrokkantak és az elhagyott gyermekek számára fordítja.

Ha még felemlítjük, hogy az Országos Zsidó Segítő Bizottság a testületi segélyezés keretében külön támogatást is nyújt a deportáláshól visszatért, valamint a még távollevő írók-

nak, művészeknek, hírlapíróknak, orvosoknak, tisztviselőknek, tanároknak, szóval az egész középosztálynak ill. maradt hozzátartozói részére is, — megállapíthatjuk, hogy a segítő munkának a nagy feladatokat tapintatosan és szívből, megértéssel, jó szívből öhajítja az egész vonalon megoldani.

(ag.)

Küldöm a lángot...

Kiesi fiam te, ki messze valahol bolyongsz e véres, lázáló világban, vagy betegen gyötörödsz bus, rideg fekhelyen elhagyott egyedül tán halálra váltan — kiesi fiam, lásd a fény ünnepe ma és a félelmesen süttő éjszakát mint régen egykor bevilágítja kis chanukka-méces, szelíd kiesi láng.

Meggyújtom sorban és reád gondolkodok halk világával, mint terjed a fény — a kiesi lángban lán az örök tűz van, és süttőn, hűdön át hozzád is elér. Reád gondolkodok; ó ti kiesi lángok fonjátok körül, mint ölelő karok, élesszétek fel szeretettel, csókkal, hisz nem lehet, nem az, hogy szíve már halott.

Küldöm a lángot; el a végtelenbe — a szívemet küldöm mécsesül eléd — küldöm védőpajzsul mélységben ha jőrsz a szívem, megáldod, az anyaszív megvéd! Küldöm a lángot — küldjük lád, mindnyájan, kik egyedül vagyunk, sokan, bus anyák — a világ süttője felk tele fénnel, annyi anya várja baba még fiát.

Küldjük a lángot; esőkoljon életre; Hadd áradjon rálok mosoly, öröm, fény. Higgyetek: végtől eljő a megváltás, én van jövőtökben, van még, van remény. Küldjük a lángot mécsesül az utra, ősi köszöntéssel hív a Föld, már vár: élet és munka, ifjuságok álma, börtön pokla helyett szabad napsugár.

Kiesi fiam, te, ki messze valahol Bolyongsz e véres, lázáló világban, a szívem szavát küldöm ez írásban. Jaj, nem lehet az, hogy reád ne találjon. Érzed-e tudod? A fény ünnepe ma — és a félelmesen süttő éjszakát, mint régen egykor, most is világítja kis chanukka-méces, örök tűzű láng...

(1945 november 18.)

W. MUNKÁCSI NOÉMI

— A H. B. és a Ruhagyűjtő Század, valamint az abonyi utcai jól sikerült háladási Chanukka ünnepélyt rendeztek november 29-én a hitközség dísztermében, amelyet zsűfő-lásig megtöltöttek a volt munkásszázad tagjai és hozzátartozói. A honvédelmi minisztérium képviselőiben megjelent Gátföldy ezredes és Both alezredes. Jelen volt a Ruhagyűjtő század volt parancsnoka Ocskay László százados és helyettese Tóth Endre száz-

ados is. A hitközség részéről Stöckler Lajos elnök, dr. Geyer Albert alelnök és Domonkos Miksa ügyvezető vettek részt. Adorján Antal megnyitó beszéde után ünnepélyes gyertyagyújtás következett, melyet Ábrahámsóhn Manó főkéntor végzett. Dr. Katona József tartott ezután költői szépségű beszédet. Vári Weinstock Miklós régi héber melódiákat énekelt nagy sikerrel. Az est Rippert Frigyes megindító beszédével zárult.

BUNDÁK

Szemere szücsné

nagy választékban olcsón

ERZSÉBET-KÖRUT 26. második emeleten

HIREK

— Tiszújító közgyűlés Obudán. November 18-án tartotta az Obudai Izr. Hitközség tisztújító közgyűlést, amelyen elnökké egyhangulag *Spatz Nándor*, alelnökké pedig *Elbogen Lajost* választották. Elöljárók lettek: pénzügyi *Ungár Ernő* és *Stern Endre*, szertartási *Radó Vilmos* és *Szűcs Zsigmond*, gazdasági *Schleien Gyula* kulturális közgazgatási dr. *Herman József*. Megválasztották még a 18 rendes és 12 pót választmányi tagot is.

— Az OMIKE Idei első felolvasó ülése. A reakciónyomottak hosszu szünet után most tartotta az OMIKE első felolvasó ülést. Dr. *Bacher-Bodrogh Pál* ügyvezető társelnök ismertette az újjáéledt, egyesület eddigi működését és célkitűzéseit. Utána dr. *Hevesi Ferenc* főrabbi „Zsidóság és miszticizmus” címmel rendkívül érdekes, nagy tudományos felkészültségre valló szabadelőadást tartott, melyben egyes misztikus fogalmak keletkezését, fejlődését és a zsidó életben való szerepét világította meg. Dr. *Rex Ferenc* elnök szívbezzóló zárószavaival ért véget az ülés.

— Újjáalakult az újpesti hitközség. Ünnepeles külsőségek között alakult újjá az újpesti hitközség. Ez év február első napjaiban az újpesti hitközség ideiglenes vezetősége választották, mely november 18-ig vezette a hitközséget. Rendbehozatta a temetőt, újjáépítette az iskolát, egy új templomot épített rövid hónapok alatt, a romokon életet indított. November 18. és folytatásként november 25-én szabályszerű választás volt. A hitközség elnöke egyhangulag *Szekeres Béla* lett, elnökhelyettes dr. *Benedek Jenő*, alelnöke *Hartmann János*, *Schwartz Jenő*, akik eddig is a hitközség élén álltak. Kultusz-elöljáró dr. *Kulka Gyula*, gazdasági előjáró *Donáth Gyula*, pénzügyi előjáró *Pogány Lajos*, templomelőjárók *Brichta László* és *Rádi Márton*, Chebra előjáró *Zichermann Ignác*, jótékonyági előjáró *Bögner Manó*, ellenőr *Várnai Sándor* lett. A hitközség tiltakára *Nádai János*, aki az egész újjáalakítást és újjáépítést szervezte.

— Az „ORT” tanfolyamai: Háziszövetség. Felsőruha- és fehérnemű varrás és szabás. Játekészítés. Iparművészet. Műszaki rajzolás. Villany-, rádió- és vízvezeték szerelés. Heggesztés. Autóvezetés és szerelés. — Felhívunk mindenkit, aki a tanfolyamok bármelyikén részt akar venni, jelentkezzen az „ORT” irodájában, VII., Erzsébet-körút 32. I. 1. sz. alatt hétfőn, kedden, szerdán és csütörtökön d. e. 9—1, vagy d. u. 4—6 között.

Felavatták a gettó első mártirjainak emléktábláját

Egy éve történt. Már állt a gettó s a főváros ostroma is várható volt. A nyilas örület még akarta fokozni a gyűlöletet. Ostromba és hazug módon terjesztette a hírt, hogy a gettót, nem fogja érni se bombázás, se ágyúzás, a gettót a szövetségesek légi erői kímélni fogják. A galád usztítás élénk cáfolataképpen az ostrom első napján súlyos találatot kapott a Hitközség sípulai székházának harmadik emelete.

A gránát hét fiatal életet oltott ki, akik kötelességtudásuk áldozataivá lettek. Munkájuk közben érte utol őket végzetük. A hét áldozat közül hat nő volt, dr. *Szebenyi Endréné*, a mindig mosolygó fiatalasszony, aki első gyermekét várta, *Ormai Klári* az ambiciózus kis gépirókisasszony, *Rotter Éva* a nagy reményekre jogosító, ragyogó tehetségű matematikus, *Braun Sándorné*, dr. *Bánóczy Lászlónak*, az OMIKE művészeti előjárója igazgatójának tiltakárnyója, *Várnai Imréné*, aki csak két napja dolgozott ezen a munkahelyen és *Müller Erzsébet* a 14 éves kis futárlánya. A hetedik áldozat férfi volt, *Szabolcs Ernő*, a kiváló színházi rendezőnek, — aki maga is súlyosan megsérült — egyetlen fia, aki szüleinek mindene, öröme és reménysége volt.

Ez történt most egy éve. A szomorú évforduló alkalmából a mártírhaltalt haltak egyikének férje, *Várnai Imre* márványtáblát ajándékozott fel a haltak emlékének megörökítésére, melyet a zsinagóga nap-tár szerinti évfordulón, november 29-én leplezték le a hitközség székháza harmadik emeletének 43. számú szobájának falán. A kegyeletes ünnepségen részt vett a belügy-minisztérium képviselője, az egyik áldozat férje, dr. *Szebenyi Endre*, a hitközség vezetősége és a mártírhaltalt haltak hozzátartozói.

Stöckler Lajos, a hitközség elnöke avatóbeszédében többek között a következőket mondotta:

— Szomorú alkalomra gyűltünk össze, mely felidéri lelkünkben az egy év előtti szörnyűségeket. Akkor valamenynyünknek élete, akik a zsidó közösséget szolgáltuk, hajsza-lon függött. Nem tudtuk reggel, mikor családunktól elbucsuultunk, viszontlátjuk-e őket este. Láttunk meghalni embereket, akik kötelességüket teljesítették és akik remélték, hogy megéri a főlzabadulást, s akik azt hitték, hogy ez az épület lesz a megmentőjük. Sajnos, nem így történt. Ezzel az emléktáblával fogjuk emlékeket az utókor számára megőrizni. Amidőn ezt a táblát

átvésszük, ezt a kötelességünket teljesítjük. Legyen ez a márvány örök mementója az elmúlt szörnyű borzalmaknak. Fogadjuk, hogy emlékeket megőrizzük kegyelettel. Ők a gettó mártirjai voltak s talán haláluk hozta el a megváltást. Áldás és béke lebegjen emlékükhöz felett.

Ezután *Domonkos Miksa* ügyvezető néhány, emberi szívből jövő szóval vette át a hitközség nevében megőrzésre az emléktáblát.

A kegyeletes ünnepség résztvevői ezután a dohányutcai templomban tartott requiemre vonultak, ahol *Abrahámsóhu Manó* szívekből markoló gyász-éneke után dr. *Katona József* rabbi emlékedett hangra beszédben emlékezett meg a hét áldozatról.

Még egyszer felhangzott *Abrahámsóhu Manó* egyházi éneke és ezzel a kegyeletes ünnepség véget ért.

Olvasóinkhoz!

Ismét kénytelenek voltunk lapunk árát felemelni. Újabb nyomdai áremelés és egyéb előállítási költségek emelkedése tette elkerülhetetlenné. A Magyarországi Izraeliták Országos Irodája az Új Élet kiadását nem tekintti üzleti vállalkozásnak s nem akar rajta nyereszkedni. Főcélja inkább az, hogy a magyar zsidóságnak ez az egyetlen sajtóorgánuma minél szélesebb körben, tehát a legszegényebb körben is mentől jobban elterjedjen. Ezért az áremelést csak a kényszerűségnek engedve s csak a legszükségesebb körben hajtja végre.

A lap példányonkénti ára tehát ezentúl

P 300.

Havi előfizetése: P 1200. (Postautóleványon való beküldés esetén kézbesítés díja P 60 is pótlandó.)

ARANY DRÁGAKŐ EZÜST
SCHULZ JENŐ cég
Órá-ékszerész
VII., Wesseleny-u. 8., a régi házban
GERGELY MIKLÓS
aranyműves és ékszerész
VÉTEL ELADÁS.

JÓ CSALÁDBÓL

való, jó referenciákkal rendelkező izr. urinő **HAZTARTÁS VEZETÉSÉRE**, két leánygyermekes családban felvétetik. Ajánlatok „Feltétlenül megbízható” jel. a kiadóba.

A zsinagóga naptára

December 2, vasárnap: Kisz-lév 27, hétfő: 28, kedd: 29, szerda: Tévész 1, Újhold, csütörtök: 2, péntek: 3, szombat: 4, Szombat, december 8-án heti szidra: Miké; hétfőra:

IMÁDOK:

Ima-házak	Péntek este	Szombat		Hétkönap	
		reggel	d. u.	reggel	d. u.
Dohány	8/44	7/10	1/24	4/45	7/4
Rumbach	8/44	7/9	3/44	4/45	7/4
Bethlen	8/44	7/10	1/24	4/45	7/4
Csáky	8/44	7/10	1/24	4/45	7/4
Dózsa	8/44	7/10	1/24	4/45	7/4
Nagyfuv.	8/44	8—	1/24	4/45	7/4
Páva	8/44	9—	1/24	4/45	7/4
Zugló	8/44	7/10	1/24	4/45	7/4

December 7-én és 8-án a dohányutcai templomban

péntek este prédikál: dr. *Herskovits Fábán*, szombat délelőtt prédikál: dr. *Katona József*, előimádkozik: *Lineczky Bernát*.

— A Pesti Izraelita Hitközség Oneg Sabbat ünnepélyén, december hó 8-án 1/4 órai kezdettel *Bisseliches Mózes* „Egy parlamenti vita Palesztináról az angol alsóházban” címmel előadást tart a hitközség dísztermében. Előtte a „Bné Akiba” ifjúsági kórusa héber dalokat énekel *Mandel Lajos* főkantor vezetésével. A december 1-i Oneg Sabbat ünnepélyén *Szabolcsi Miklós* tartott előadást „Új könyvek a zsidóságról” címmel.

— A WIZO (a Palesztinaiért Dolgozó Nők Szövetsége) f. évi december hó 6-án, csütörtökön délután 1/5 órai kezdettel a Pesti Izr. Hitközség székházának dísztermében (VII., Sip-u. 12. II. em.) Chanukka előadást tart, melyre vendégeket szeretettel hív és vár.

— A VAC boxszakosztálya megkezdte működését. Jelentkezés VII., Erzsébet-körút 28. fsz. d. u. 6—8-ig.

UJ ÉLET

A MAGYAR ZSIDÓSÁG LAPJA

Szerkesztőség és kiadóhivatal VII., Sip-u. 12. — Telefon: 423-930.

Kiadótulajdonos:

A MAGYARORSZÁGI ISRAELITÁK ORSZÁGOS IRODÁJA

Felölös szerkesztő és felelős kiadó:

ROÓZ REZSŐ

Előfizetés egy hónapra 1200 Pengő.

Beküldött kéziratokat nem örlizünk meg s visszaküldésükre nem vállalkozunk.

Nyomatott a Globus nyomdai műintézet Rt. körforrógepein. Felnyomda vezelő: Margittay Antal.